

Теоретико-методологічні проблеми розвитку судово-почеркознавчої експертизи в сучасних умовах

Катерина Рубець

судовий експерт лабораторії почеркознавчих та технічних досліджень документів,
Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Львів, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3587-0522>, e-mail: katirubets@ukr.net

Висвітлено теоретико-методологічні виклики розвитку судово-почеркознавчої експертизи, проблеми варіативності почерку, стандартизації методик і застосування програмного забезпечення, а також шляхи підвищення достовірності й наукової обґрунтованості висновків експерта.

Ключові слова: почеркознавча експертиза; варіативність почерку; програмне забезпечення; наукова обґрунтованість.

Theoretical and Methodological Problems in the Development of Forensic Handwriting Examination in Contemporary Conditions

Kateryna Rubets

The theses highlight the methodological and procedural determinants of the use of handwriting examination in administrative justice, analyze its evidentiary value and the problems of evaluating expert opinions in administrative proceedings.

Keywords: forensic handwriting examination; handwriting variability; software; scientific validity.

Судово-почеркознавча експертиза посідає важливе місце в системі судово-експертної діяльності, оскільки забезпечує встановлення фактичних обставин справи шляхом ідентифікації виконавця рукописного тексту або підпису. Її розвиток тісно пов'язаний із загальними тенденціями розвитку криміналістичної науки, що зумовлює постійну необхідність удосконалення теоретичних засад і методологічної складової дослідження.

На сучасному етапі судово-почеркознавча експертиза стикається з низкою теоретико-методологічних проблем, які впливають на якість і обґрунтованість висновків експертів. Поміж них особливе значення мають питання визначення критеріїв ідентифікації, оцінювання індивідуальних ознак почерку, а також забезпечення об'єктивності результатів дослідження. Водночас відсутність уніфікованих підходів до інтерпретації ознак почерку та різний рівень підготовки експертів можуть зумовлювати виникнення суперечностей у практиці проведення експертиз. Окрему увагу слід приділити проблемі варіативності почерку, яка ускладнює процес ідентифікації та потребує глибшого теоретичного осмислення. Значний вплив на резуль-

тати дослідження також мають зовнішні та внутрішні чинники, наприклад дисграфія, що змінює письмово-рухові навички особи, що так само потребує розроблення методичних рекомендацій для їх урахування під час написання висновку експерта. Також проблемою є можливість упровадження програмного забезпечення для автоматизованого аналізу почерку, оскільки його застосування пов'язане з низкою принципових проблем, які мають теоретико-методологічний характер.

Отже, актуальність дослідження теоретико-методологічних проблем розвитку судово-почеркознавчої експертизи зумовлена необхідністю підвищення наукової обґрунтованості експертних досліджень, забезпечення єдності методичних підходів і підвищення достовірності висновків експертів у судовій практиці.

Однією з основних теоретико-методологічних проблем судово-почеркознавчої експертизи є відсутність єдиного підходу до визначення достатності та значущості ідентифікаційних ознак почерку. У практиці експертної діяльності нерідко виникають ситуації, коли та сама сукупність ознак може по-різному оцінюватися різними експертами.

Це зумовлено як складністю самого об'єкта дослідження, так і певною мірою суб'єктивністю в процесі інтерпретації результатів.

Важливою проблемою залишається також питання варіативності почерку. Почерк людини не є статичним, він змінюється під впливом різноманітних чинників: фізичного стану особи, психологічного напруження, умов виконання письма, часу й навіть навмисного спотворення. У зв'язку з цим виникає складність у відмежуванні природних змін почерку від ознак, що мають ідентифікаційне значення. Недостатня розробленість теоретичних підходів до оцінювання таких змін може призводити до помилкових висновків, зокрема потрібно більше уваги приділяти тим змінам почерку, які виникають унаслідок, наприклад, психічних або фізичних змін чи стилістичних особливостей виконання тексту, зокрема враховуючи стресові чинники, спричинені станом війни.

Ще одним суттєвим аспектом є проблема якості й достатності порівняльного матеріалу. У багатьох випадках експерт змушений працювати з обмеженою кількістю зразків або зразками, які не повністю відображають індивідуальні особливості письма особи. Це ускладнює процес формування обґрунтованого висновку й підвищує ризик експертної помилки.

Ще однією складністю є можливість упровадження програмного забезпечення для автоматизованого аналізу почерку, оскільки за таких умов існує ризик, який може призвести до того, що експерт відходить від критичного аналізу ознак почерку й фактично делегує оцінку комп'ютеру. Такий підхід суперечить принципу пріоритету висновку експерта, може знизити наукову обґрунтованість висновку. Водночас слід підкреслити, що інтеграція програмного забезпечення з висновком експерта людини й комплексний підхід до проведення досліджень здатні суттєво підвищити ефективність судово-почеркознавчої експертизи. Наприклад, поміж програм для автоматизації почеркознавчої експертизи можна виокремити такі: «Почерк» (призначена для автоматизованого експертного дослідження почерку), «Oldman» (установлення віку виконавця під-

пису, виконаного від імені особи літнього або похилого віку), «Lefth» (установлення факту виконання рукопису незвичною для написання (лівою) рукою), «AGE. SEX» (установлення статі й віку виконавця рукописного документу) тощо [1, с. 20]. Поєднуючи алгоритмічний аналіз із критичною оцінкою експерт може досягти більшої об'єктивності, системності і відтворюваності результатів. Такий синтез традиційних методів і сучасних технологій дає змогу не лише мінімізувати ризики помилкових висновків, а й значно підвищити наукову обґрунтованість експертних досліджень, зберігаючи провідну роль людського інтелекту в процесі ідентифікації почерку.

Окрім того, слід звернути увагу на роль людського чинника в експертній діяльності. Рівень професійної підготовки експерта, його досвід, а також здатність до об'єктивного аналізу мають вирішальне значення для якості дослідження. Наявність когнітивних упреджень, недостатня критичність мислення або формальний підхід до аналізу можуть негативно впливати на кінцевий результат.

З метою подолання зазначених проблем доцільно впроваджувати комплексний підхід до вдосконалення судово-почеркознавчої експертизи. Насамперед необхідним є розвиток теоретичних засад ідентифікації почерку, зокрема уточнення критеріїв оцінювання ознак і їх доказового значення. Важливим напрямом є також уніфікація методик дослідження, розроблення методичних рекомендацій і запровадження чітких стандартів проведення експертизи.

Окрім цього, слід підвищувати вимоги до якості порівняльного матеріалу й розробляти рекомендації щодо його відбору. Значну роль відіграє й удосконалення системи підготовки експертів, зокрема розвиток їхнього аналітичного мислення й навичок об'єктивного оцінювання результатів дослідження.

Обґрунтовано, що підвищення рівня достовірності й наукової значимості судово-почеркознавчих досліджень потребує системного вдосконалення їх методологічного забезпечення, зокрема шляхом розроблення єдиних концептуальних засад ідентифікації, формалізації процедур оцінювання сукупності ознак і впровадження принципів

відтворюваності й верифікованості результатів експертної діяльності. Водночас особливого значення набуває мінімізація впливу суб'єктивного чинника через підвищення рівня професійної компетентності експертів і впровадження стандартизованих алгоритмів дослідження.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що подальший розвиток судово-почеркознавчої експертизи має здійснюватися в напрямі поглиблення її теоретичних основ, уніфікації методичного інструментарію й забезпечення внутрішньої узгодженості науко-

вих підходів, що разом сприятиме підвищенню доказової цінності висновків експертів і зміцненню їхньої ролі в механізмі правосудства.

Перелік джерел посилання

1. Арешонков В. В. Діджиталізація техніко-криміналістичних досліджень як напрям підвищення їх ефективності. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці* : мат-ли міжнар. круглого столу (Харків, 12.12.2019). Харків, 2019. С. 19—22.